

Snøfokk mot Svarthetta. Foto Erik Stabell.

Stri vind framover mot Selbu fra Schulzhytta. Foto Erik Stabell.

Erfaringer fra ei styggvæerspåske

Av Reidar Dahl

Påska 1997 var ei påske med meget dårlig vær. Etter ei slik påske kan det være på sin plass med noen kritiske vurderinger med hensyn til hvordan påsketurister takler slike forhold. En intervjurunde med vertinnene på hyttene i Trollheimen har brakt fram at det var mange episoder der marginene var små før det kunne gått riktig galt. Intervjuene peker også på noen forhold som kan redusere risikoen for at en havner i kritiske situasjoner. Gode råd er først og fremst å ha med nok drikke - og da helst varm drikke - og å ha med nok mat. Det er også viktig å spise og drikke før en legger ut på turen. I dårlig vær kan det være ganske ufyselig å raste. Det viser seg ofte at det kan komme godt med å ha en vindsekk. Den er lett å bruke for kortere stopp og gir ly og muligheter for å komme unna vinden for en periode. Et tredje forhold som peker seg ut er det gamle rådet om å ha med nok varme klær og tøyskift for å kunne skifte til tørt. Til slutt retter denne oppsummeringen oppmerksomheten mot den mentale innstillingen vi må dra til fjells med om vinteren. Når styggværet kommer, vil det ikke alltid være mulig gå videre, å komme ned fra fjellet eller å få kontakt med pårørende. Fortsatt kan man bli liggende værfast, og det må man være innstilt på og avfinne seg med.

Styggvæerspåska

Påska 1997 vil antagelig mange huske som ei påske med dårlig vær, for meg står den som den verste styggvæerspåska siden 1982. Selv tilbrakte jeg påska 1997 i Trollheimen, for det meste i Storlidalen. Etter selv å ha opplevd den in natura, hørt nyhetsmeldinger i radio og lest avisoppslag i påska og, ikke minst, alle oppsummeringene etterpå (mange husker sikkert debattene som kom om sikkerhet i fjellet, ansvar for redningsaksjoner og betaling av slike etc., fikk jeg lyst til selv å se litt nærmere på forholdene i Trollheimen påska 1997.

Jeg var altså selv i Storlidalen avbrutt av en tur til Trollheimshytta mandag og tirsdag. Lørdag, søndag og mandag var strålende dager, og turen over til Trollheimshytta mandag vil stå som en av de fineste jeg har hatt i Trollheimen. Turtraseen var variert og spennende, været slik vi alle drømmer om og føret nydelig. Men tirsdag, da vi gikk tilbake, kom værskiftet. Først med vind og så med snø. Denne værtypen varte ved fram til første påskedag, og i disse dagene var det stort sett lite trivelig over tregrensa. Da vinden ga seg, kom det i stedet mildvær og regn. Den første uka etter påska kom i tillegg med enda mer snø som gav mye av grunnlaget for at det i Storlidalen lå snøfonner i bjørkeskogen til langt ut i august.

Besøkstillene på hyttene reflekterer også tydelig utviklingen av været i påskeuka, se egen tabell. Med knalldagene rundt palmesøndag strømmet folk til fjells, og det var markerte toppe i besøket på hyttene natt til mandag og natt til tirsdag. Deretter ble det fort færre etter som folk mer eller mindre rømte fjellet i helligdagene etter at værskiftet kom. At det tross alt var såpass mange på Trollheimshytta og Jøldalshytta de siste påskedagene skyldtes også delvis at folk rett og slett ikke kom seg ned fra fjellet.

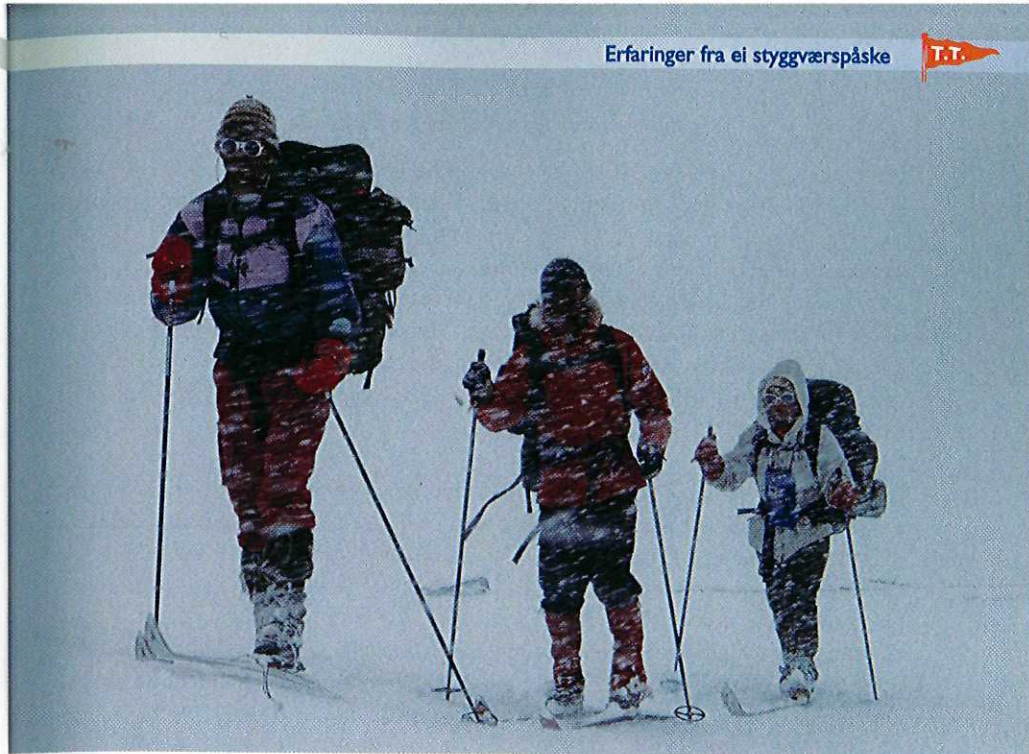
Natt til	Gjevilvasshytta	Trollheimshytta	Jøldalshytta
Lørdag 22.03	31		6
Søndag 23.03	77	57	54
Mandag 24.03	88	110	61
Tirsdag 25.03	55	175	54
Onsdag 26.03	63	87	55
Torsdag 27.03	50	54	44
Fredag 28.03	57	17	26
Lørdag 29.03	48	8	28
Søndag 30.03	38	11	17
Mandag 31.03	9	6	4

Besøkstillene på hyttene i Trollheimen påskea 1997.

Det fenomenale været i begynnelsen av påskea viser seg bl.a. ved besøket på Trollheimshytta natt til tirsdag. Det har antagelig aldri overnattet flere på hytta enn den natta, i alt 175 gjester. Ifølge vertinnen har hun bare under DNTs 125-års jubileum notert flere gjester, og da var tallet 176. Men den gangen måtte de som ville være med på jubileumsmiddagen registrere seg som gjester, og hun trodde at noen da hadde ligget i telt og ikke overnattet inne. Dette var også den natta jeg var der, og jeg kan underskrive på at det var fullt. Jeg må også berømme betjeningen for den måten de greide å avvikle måltidene på, og særlig at de rundt kl. 23 i løpet av ca. en halv time greide å få alle gjestene plassert i senger og på flatsenger og få ro i hytta! Det var imponerende. Morgenen etter startet frokostserveringen rundt kl. 7, og ingen fikk i løpet av frokosten inntrykk av at det var overfylt på hytta. Herved er det gitt en honnør til betjeningen fra en fornøyd gjest.

Vertinnene forteller

Men for å få litt nærmere inntrykk av hvordan stemningen var på de tre betjente hyttene i Trollheimen i hele påskeuka har jeg hatt samtaler med de tre vertinnene. Ut fra de samtalene kommer det fram at været i påskea varierte en del mellom de forskjellige delene av Trollheimen. Fra Jøldalshytta fortalte vertinnen om fint vær fram

Påskea 1997, slik mange vil huske den fra usiktbare turer i fjellet. Foto Erik Stabell.

til tirsdag. Men da kom styggværet, og med så mye vind at det var nærmest umulig å gå ut flere av dagene. Av dem som kom, var det flere som hadde hatt problemer med å finne hytta.

I dagene fra tirsdag til søndag var det vanskelig eller ikke mulig å gå rutene mellom hyttene, og det store flertallet av gjestene hadde enten ligget i ro på hytta, gått korte turer utenfor eller tatt seg ned til bygda. Men heller ikke det hadde vertinnen funnet forsvarlig uten ekstra foranstaltninger, og hun fortalte at det var folk hun ikke hadde våget å sende ned til Jølhaugen uten at de gikk i følge. For eksempel hadde hun en dag, da en skadet person ble kjørt ned med scooter, sendt med et følge på hele 19 stykker slik at hun skulle være sikker på at de fant vegen. På Jølhaugen hadde hun så organisert med brøyting slik at folk fikk med bilene ned.

Ved Trollheimshytta hørtes det som at været ikke hadde tatt like hardt. Flere hadde kommet og gått og færre hadde ligget værfast enn på Jøldalshytta. Likevel var det mange som var over en eller flere dager for å ta seg igjen etter å ha gått strabasiose turer fram til hytta. Etter at det dårlige været kom gikk de fleste ned til Rindal eller kom derfra mens det var liten trafikk til de andre hyttene i Trollheimen.

Heller ikke på Gjevilvasshytta hadde mange ligget værfast, og været hadde nok heller ikke tatt like hardt der som på Jøldalshytta. Blant dem som skulle gått mellom hyttene, var det flere som hadde snudd og kommet tilbake til Gjevilvasshytta. En grunn var kanskje at de først hadde funnet ut hvor hardt været var når de hadde gått et stykke. Særlig på onsdag hadde mange snudd, fortalte vertinnen. Sterk vind hadde vært stressende for dem som gikk, og særlig barn og kvinner klaget over at vinden hadde vært plagsom. Men det var også tilsvarende meldinger fra de andre hyttene om at folk hadde returnert til hyttene.

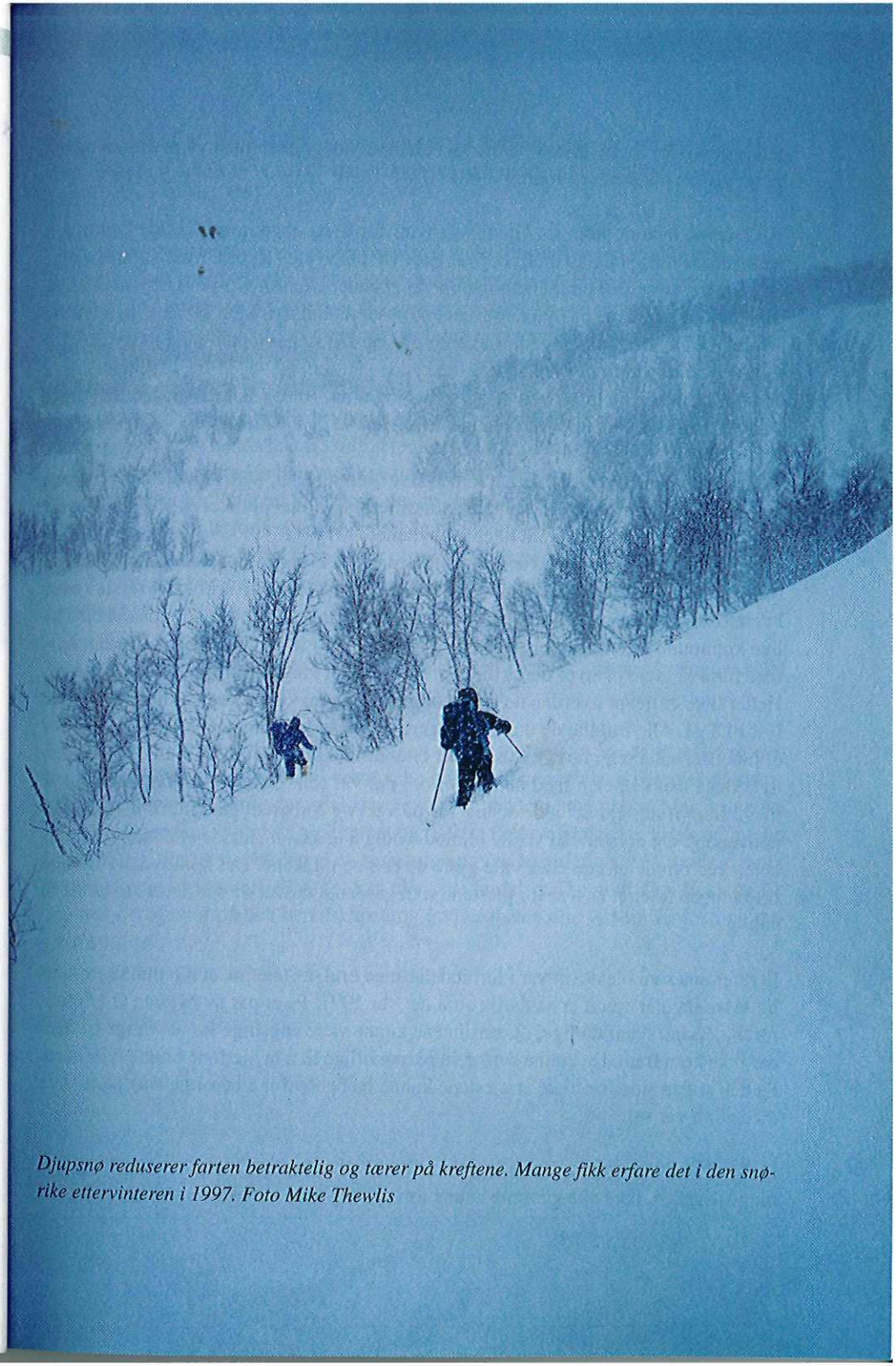
Små marginer

Gjennom samtalene kom det fram at det hadde vært flere situasjoner som hadde vært ganske kritiske og der marginene hadde vært små. Fra Trollheimshytta ble det fortalt at onsdag holdt en person på å fryse ihjel. Vedkommende ble funnet forkommen og i ferd med å kle av seg ute av stand til å ta seg fram til hytta som bare var et par hundre meter unna. De som fant personen, var de siste som kom fra til hytta denne dagen og dermed også de siste som kunne ha funnet vedkommende. Personen ble hentet ned til hytta og det gikk heldigvis bra. De som hadde hjulpet til, hadde hatt med seg to hundre som de måtte slippe da de skulle hjelpe til. En av hundene ble aldri funnet igjen.

Den største redningsaksjonen i Trollheimen i påska var også i nærheten av Trollheimshytta. Onsdag hadde 6 stykker på veg til Jøldalshytta måttet gi seg i området nord for Trollhetta og gravd seg ned der. Vinden hadde da vært så sterk at de hadde blåst overende gjentatte ganger. På Trollheimshytta fikk de melding om dette fra to som kom fra Jøldalen. De hadde sett eller møtt dem mens de holdt på å grave seg ned. Røde Kors i Rindal ble da mobilisert og de brakte dem tilbake til Trollheimshytta. Da de ble hentet, var de ferdige med å grave seg ned. Men de var da våte og hadde både lite klær og lite utstyr for å ligge fast i en snøhule. Situasjonen ble vurdert slik at det kunne gått galt dersom de hadde blitt værende der noen timer lenger.

En annen aksjon ble satt i gang torsdag da det ble meldt at tre personer hadde gått fra Bårdsgården, uten at de kom fram til Trollheimshytta. De hadde imidlertid tatt seg inn i ei hytte på vegen der redningsmannskapet fant beskjed fra dem dagen etter. De var da gått videre og kommet trygt fram.

Trollheimshytta var innblandet i de fleste aksjonene som utgangspunkt, men også fra de to andre hyttene ble det fortalt om situasjoner som var alvorlige nok. Ved Jøldalshytta hadde en far med en sønn i sjuårsalderen måttet grave seg le flere ganger mens de lette etter hytta. Været og føret gjorde også at flere gikk seg tomme. Ved Jøldalshytta hadde gjester som kom inn en dag, meldt at de hadde funnet en mann lig-

Djupsnø reduserer farten betraktelig og tærer på kreftene. Mange fikk erfare det i den snørike ettervinteren i 1997. Foto Mike Thewlis

gende et stykke fra hytta helt utslitt. Det ble da sendt ut noen med varm drikke og etter en tid tok mannen seg fram til hytta.

Tilsvarende historie kom fra Gjevilvasshytta der noen ungdommer hadde lagt ut fra Jøldalshytta tidlig i påska mens det var godt vær, men uten å spise frokost. Med tungt føre ble det stopp for en av dem oppe i skogbandet ovenfor Gjevilvasshytta. Da det ble meldt fra om dette på hytta, ble hjelpekorpsset mobilisert. Men før de kom avgårde hadde noen andre hjulpet med drikke og mat og fått ungdommen med til hytta. Mot slutten av påska var det også andre som hadde gått tom på veggen fra Trollheimshytta og som måtte ha hjelp på veg ned fra Svarthamran. Andre skiturister hadde hjulpet med vindsekk og fikk rekvirert hjelpekorpsset slik at de ble kjørt ned.

Det var også enda noen historier som ikke er referert her, som skyldtes at personer hadde kommet ut i dårligere vær enn de mestret. Flere var "plukket opp" av andre slik at de fikk følge på veggen fram til en av hyttene.

Som det kommer fram her, var det mange episoder i løpet av påskedagene. Det som ikke er nevnt, er anstrengelsene som betjeningen gjorde for å holde oversikt over hvem som var på veg mellom hyttene og holde kontakt med hverandre på delvis dårlige kommunikasjonslinjer. Familie og venner til dem som var i fjellet kontaktet hyttene for å få greie på hvor deres folk var. Det var det langt fra alltid mulig å svare på. Heller ikke er nevnt hvordan de fulgte opp gjester som var på veg ut eller som hadde lyst til å gå. Alle fortalte de om anstrengende dager på grunn av ansvaret de følte for at folk ikke satte seg i farlige situasjoner eller utsatte seg for forhold som de ikke mestret. Også usikkerheten med hensyn til om det var folk på veg eller om de som var meldt kom fram, gjorde at de stadig var på vakt og forberedt på å trå til hvis det var nødvendig. Og dersom det skulle bli nødvendig å ta aksjon, hadde alle kjent usikkerheten ved om de gjorde eller ville gjøre de riktige tiltakene. Det kom tydelig fram at betjeningen føler et ansvar for gjestene som går langt utover de det fleste tenker på til vanlig.

Et dilemma som ble nevnt var i forbindelse med bruk av telefon, et dilemma som særlig viser seg når været er så dårlig som det var 1997. På et par av hyttene er telefonforbindelsene svært dårlige, og vertinnene kunne være engstlige for at viktige beskjeder ikke kom fram. De kunne derfor være motvillige til å la gjestene bruke telefonen. På den annen side forsto de at gjestene kunne ha behov for å berolige sine pårørende med at alt var vel.

Heller ikke alle forsto godt nok hvordan en må forholde seg til bruk av scooter og redningstjenesten. Ikke alle gjestene kunne forsone seg med restriksjonene som er lagt på

motorisert ferdsel. Å innstille seg på at en faktisk kan bli liggende værfast på ei hytte noen dager og ikke kan regne med å bli skyssset til bygda, var ikke alltid like lett å forklare.

Men når jeg spurte om vertinnene syntes folk virket fornuftige eller villige til å høre på råd fra dem, svarte de alle at stort sett var ikke det noe problem. Folk tok hensyn til det som ble sagt og tok ikke sjanser slik de vurderte det. De mente også at det var mulig for dem å vurdere hvor erfarne folk var og ta hensyn til det når de diskuterte med gjestene.

En del kritiske vurderinger hadde de likevel gjort etter påska, vurderinger som de for øvrig også sa at de hadde hatt fra tidligere. Kanskje den vanligste årsak til at folk kom i vansker var at de hadde hatt med for lite drikke og da helst varm drikke, og at de hadde hatt med for lite mat. Særlig var det drikke som var viktig. De mente også å ha sett tilfelle av at folk for å spare penger ikke hadde kjøpt frokost eller matpakker. En annen ting var at vindsekk viser seg ofte å være svært nyttig å ha med. Den er lett-vint å bruke for kortere stopper og gir ly og muligheter for å komme unna vinden for en periode.

Den tredje tingen de pekte på, var at noen hadde med for lite varme klær og manglet tøyskift.

Etter disse inntrykkene fra påska 1997, kan vi alle gjøre oss våre egne refleksjoner. For egen del har samtalen med vertinnene gitt meg noen nye perspektiver på situasjonen til betjeningen når det er slikt vær som vi hadde denne påska. Man kan også gjøre seg noen tanker omkring sikkerhet og risiko i fjellet og hvordan vi håndterer det hver for oss. Og til sist vil jeg si at en påminning om hvordan været kan være og er med mellomrom i vinterfjellet, det kan alle som ferdes der ha godt av å få av og til. Jeg tror det hjelper på den beredskapen og årvåkenheten alle vi som ferdes i vinterfjellet må ha.